

# 1 DE MENORA IN TEKSTEN VAN HET OUDE TESTAMENT

In het Oude Testament komt het woord מְנוֹרָה 42 keer voor, waarvan het grootste deel in verband staat met het heiligdom. Het woord wordt het meest gebruikt in de Pentateuch (27x).<sup>1</sup>

In de Pentateuch komt het in het boek Exodus 20 keer voor, in Leviticus 1 keer en in Numeri 6 keer. In de gevallen waarin het woord מְנוֹרָה voorkomt, is er een verschil in schrijfwijze te constateren. Het woord komt 24 keer in de 'scriptio defectiva' voor en slechts 3 keer in de 'scriptio plena', te weten in Ex. 25,31 en Num. 8,2 en 3.<sup>2</sup> Het is opmerkelijk dat het hierbij juist om de eerste en de laatste passage in de Pentateuch gaat, waarin sprake is van de menora.

In Exodus komt het woord מְנוֹרָה voor in de tabernakelwetgeving en wordt het gebruik verdeeld over de hoofdstukken 25-31 en 35-40, waar het in de beide passages 10 keer voorkomt. Deze passages verhalen respectievelijk over de opdracht die Mozes van God krijgt om de tabernakel met zijn toebehoren te vervaardigen en de daaropvolgende vervaardiging.<sup>3</sup> In de perikop waarin verteld wordt dat Mozes de opdracht kreeg de menora te (laten) maken (25,31-40) komt het 7 keer voor en in de perikop waarin verteld wordt dat Besaleël de menora vervaardigde (37,17-24) 6 keer.

Verder wordt de menora nog eens op 7 plaatsen genoemd. Het gaat hierbij om de opdracht met betrekking tot de plaats waar deze in het heiligdom moest komen te staan (26,35), dat deze met de heilige zalfolie gezalfd moest worden (30,27) en dat een vakman uit het volk de menora moest vervaardigen (31,8: opdracht van God aan Mozes, en 35,14: opdracht van Mozes aan het volk). Vervolgens wordt de menora genoemd wanneer verhaald wordt dat de Israëlieten de opgedragen voorwerpen gemaakt hadden en het aan Mozes lieten zien ter goedkeuring (39,37) en tenslotte wanneer Mozes de opdracht kreeg de menora in het heiligdom te plaatsen (40,4) en deze dan ook plaatste zoals het hem opgedragen was (40,24).

Behalve in Exodus komt het woord מְנוֹרָה nog 7 keer voor. In Leviticus wordt de menora genoemd in verband met de opdracht om de lampen te laten branden in de ontmoetingstent (Lev. 24,4). In Numeri komt de menora voor in de vermelding dat de familie van Kehat de zorg voor het heiligdom in de tent had, met de gewijde voorwerpen, bij het opslaan van het kamp (Num. 3,31), en dat zij deze moesten vervoeren nadat Aäron en zijn zonen deze bedekt hadden met bepaalde kleden (4,9). Tenslotte is er verder in Numeri nog 4 keer sprake van de menora in de perikop waar het gaat over de plaatsing van de lampen door Aäron (8,2. 3 en 4 (2x)).

<sup>1</sup> Meyers (1984) vermeldt dat het woord 41 keer in de Hebreeuwse bijbel voorkomt, waarvan 26 keer in P (p. 981). In de daaropvolgende opsomming van de P-teksten (p. 982) komt Ex. 26,35 niet voor, terwijl ze op dezelfde pagina deze tekst wel noemt in verband met de menora.

<sup>2</sup> Zie over de verschillende schrijfwijzen Lettinga (1976) pp. 12-13. Scriptio defectiva = מְנוֹרָה ; scriptio plena = מְנוֹרָה .

<sup>3</sup> De goddelijke opdracht bestaat uit 7 hoofdstukken en de beschrijving van het vervolg daarop uit 6 hoofdstukken.

Buiten de Pentateuch komt de menora 15 keer voor, waarvan 6 keer in de pluralis-vorm.<sup>4</sup> Daar ligt de aandacht voor de menora voornamelijk in de boeken Koningen en Kronieken in verband met de tempel van Salomo. In de hoofdstukken 6 en 7 van het eerste boek Koningen gaat het over de bouw van de tempel en over de vervaardiging van de inventaris; hierbij is er sprake van tien *menôrôt* (1 Kon. 7,49). In 1 Kronieken 28 draagt David de bouw van de tempel aan Salomo op en daarbij komt het woord *מְנוֹרָה* zelfs 7 keer voor (1 Kron. 28,15<sup>5</sup>). Verder wordt er ook in 2 Kronieken 3 en 4 verteld dat Salomo de tempel volgens plan bouwde en inrichtte, waarbij weer sprake is van de tien *menôrôt* (2 Kron. 4,7 en 20). Opvallend is dat het woord *מְנוֹרָה* in verband met de bouw van de tempel in totaal 10 keer gebruikt wordt. Verder komt de menora nog voor in een rede van koning Abia, die de menora noemt in verband met de trouwe dienst van de Levieten aan JHWH (2 Kron. 13,11), en in het boek Jeremia waarin aan het eind de verwoesting van Jeruzalem en de tempel beschreven wordt en verhaald wordt dat de inventaris naar Babel wordt afgevoerd, waaronder de *menôrôt* (Jer. 52,19).

Tenslotte is er verder nog sprake van een menora in een visioen van de profeet Zacharja (Zach. 4,2 en 11) en in een beschrijving van de inrichting van een kamer waarin de profeet Elisa regelmatig overnachtte (2 Kon. 4,10). In Dan. 5,5 komt een Aramees woord voor, *נְבִרְשִׁתָּא*, dat vertaald wordt met 'de kandelaar'. Er wordt aangenomen dat hiermee een menora aangeduid wordt.<sup>6</sup>

Ik wil de teksten, die ik genoemd heb in verband met de menora, nader gaan bekijken in de hoofdstukken 2 tot en met 5. In hoofdstuk 2 zal het voornamelijk gaan om teksten die verband houden met het voorkomen van de menora in het heiligdom, waarbij het enerzijds gaat om de menora in het tentheiligdom en anderzijds om die in de tempel van Salomo. Vervolgens wil ik een apart hoofdstuk wijden aan de menora, zoals deze voorkomt in de tekst van het visioen van de profeet Zacharja. In hoofdstuk 4 zal het gaan om de vorm van de menora, waarbij ook de functie en de betekenis van de vorm ter sprake komt. In hoofdstuk 5 wil ik ingaan op de functie van de menora in de cultus, zoals beschreven in de Pentateuch. In dit hoofdstuk wil ik ook proberen de betekenis van de menora te verwoorden, waarbij ook de aspecten van de heiligheid en de vuur- en lichtsymboliek aan de orde zullen komen.

<sup>4</sup> 1 Kon. 7,49; 1 Kron. 28,15 (2x); 2 Kron. 4,7 en 20; Jer. 52,19. Hier is in alle gevallen sprake van een scriptio defectiva, nl. *מְנוֹרוֹת*. Bij de singularis-vormen (2 Kon. 4,10; 1 Kron. 28,15 (5x); 2 Kron. 13,11; Zach. 4,2 en 11) is er telkens sprake van een scriptio plena.

<sup>5</sup> Meyers (1984) noemt hier een verkeerde tekst in haar artikel in TWAT: 1 Kron. 23,15 i.p.v. 1 Kron. 28,15.

<sup>6</sup> o.a. door Nowack (1902, p. 531); redenen hiervoor worden niet gegeven. Zie ook: Meyers (1976) p. 46, nt. 14. Zie verder paragraaf 5.3.3.